

Wyrok z dnia 27 lutego 2001 r.

I PKN 269/00

Świadczeniem nienależnym jest wynagrodzenie prowizyjne komornika, ustalone na podstawie sporządzonych przez niego wykazów, rejestrujących rodzaj czynności oraz wysokość opłat pobranych według taksy i wynagrodzenia prowizyjnego, które wypełniał w sposób niezgodny z § 1 ust. 1, § 2 i § 3 zarządzenia nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne.

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera, Sędziowie SN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca), Roman Kuczyński.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2001 r. sprawy z pozwu Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w C. przeciwko Leopoldowi K. o zapłatę, na skutek kasacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 1 grudnia 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Prezes Sądu Wojewódzkiego w C. żądał zasądzenia od Leopolda K. kwoty 8.227 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 29 listopada 1994 r. tytułem zwrotu pobranego w nadmiernej wysokości wynagrodzenia prowizyjnego w czasie od lipca 1993 r. do września 1994 r. Według powoda, pozwany, zatrudniony na stanowisku komornika Sądu Rejonowego w L., pobierał w okresie spornym prowizję w wysokości 25% opłat należnych od czynności, zamiast prowizji w wysokości 2% za każdą czynność.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, twierdząc, że wysokość wynagrodzenia prowizyjnego obliczał mu sam powód.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Częstochowie wyrokiem z dnia 11 czerwca 1999 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8.227 zł z odsetkami ustawowymi

od dnia 16 grudnia 1994 r. i nie obciążył pozwanego obowiązkiem zwrotu kosztów procesu. Sąd pierwszej instancji ustalił, że pozwany jest komornikiem Sądu Rejonowego w L. Za swoje czynności otrzymywał wynagrodzenie prowizyjne. Wynagrodzenie to powinno być ustalone zgodnie z zarządzeniem nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne, które to zarządzenie zostało zmienione zarządzeniem nr 18 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 7 lipca 1992 r. W myśl § 1 ust. 3 zarządzenia, wynagrodzenie prowizyjne za wykonanie czynności polegającej na zajęciu wynagrodzenia za pracę, rachunków bankowych, rachunków rozliczeniowo-oszczędnościowych (kont osobistych), wkładów oszczędnościowych, papierów wartościowych oraz innych wierzytelności pieniężnych i praw majątkowych stanowi 2% opłat, nie więcej niż jednokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sferze budżetowej w roku poprzednim. W piśmie z dnia 23 października 1992 r. Ministerstwo Sprawiedliwości wyjaśniło, że wynagrodzenie prowizyjne określone w § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14 za wykonanie czynności określonych w tym przepisie wynosi 2% pobranych opłat. Kolejnym pismem z dnia 4 czerwca 1993 r. Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało prezesów wszystkich Sądów Wojewódzkich, że w celu ujednoczenia interpretacji § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14, we wszystkich okręgach sądów wynagrodzenie prowizyjne za zajęcie rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę oraz za inne czynności stanowi 1/4 pobranych opłat za każdą z tych czynności. W następnym piśmie z dnia 26 sierpnia 1993 r. Ministerstwo Sprawiedliwości ponownie wyjaśniło, że wynagrodzenie prowizyjne określone w § 1 ust. 3 wymienionego zarządzenia wynosi 2% z 8%, „to znaczy 2%, a nie 25%” pobranych przez komorników opłat. Pismo to otrzymali komornicy do wiadomości dnia 17 września 1993 r.

Gdy chodzi o pozwanego, to w okresie od lipca 1993 r. do września 1994 r. składał co miesiąc wykazy, w których wpisywał między innymi obok sygnatury akt sprawy pobraną opłatę według taksy oraz wynagrodzenie prowizyjne. W rubryce 7 tych wykazów należało wpisywać wynagrodzenie określone w § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14. Pozwany wypełniał powyższą rubrykę w ten sposób, że skreślał zapis „2%”, wpisywał w to miejsce „25%” i liczył wynagrodzenie prowizyjne w wysokości 25% opłat pobranych według taksy. Od września 1993 r. w drukach wykazów, w rubryce 7, została zamieszczona informacja, że należy do niej wpisywać „2% z 8%”. Mimo to pozwany w dalszym ciągu wpisywał kwotę odpowiadającą 25% pobranych opłat. Na podstawie powyższych wpisów było następnie obliczane i wypłacane wynagrodzenie.

W ten sposób w okresie spornym pozwany otrzymał oprócz wynagrodzenia należnego także kwotę wynagrodzenia dochodzoną pozwem, której wysokości nie kwestionował.

W ocenie Sądu Rejonowego było to świadczenie nienależne. Pozwany bowiem musiał się liczyć z obowiązkiem jego zwrotu, skoro sam dokonywał nierzetelnych wpisów do wykazów. Co więcej, po otrzymaniu pisma Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 1993 r. nie ulegało już żadnej wątpliwości, że wysokość wynagrodzenia komornika stanowi tylko 2% pobranych przez niego opłat za czynności wymienione w § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14. Pismem z dnia 29 listopada 1994 r. powód wezwał pozwanego do zwrotu kwoty 8.227 zł, w którym oznaczył jako termin zapłaty dzień 15 grudnia 1994 r. Pozwany nie zareagował na to wezwanie. Zatem odsetki od powyższej kwoty należą się od dnia 16 grudnia 1994 r.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie wyrokiem z dnia 1 grudnia 1999 r. oddalił apelację pozwanego, której podstawę stanowiły dwa zarzuty. Pierwszy to ten, że wyrok Sądu Rejonowego został oparty na zarządzeniu nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, które jest nielegalne, choć nie ze względu na swoją treść, lecz ze względu na to, że w dniu 17 czerwca 1992 r., tj. w dniu podpisania zarządzenia przez ministra Jerzego Kropiwnickiego, nie był on już Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, a więc osobą uprawnioną do wydawania i podpisywania aktów prawnych. Drugi zaś zarzut zmierzał do wykazania, że skoro przepisy zarządzenia nr 14 były niejasne, a ich interpretacja przez Ministerstwo Sprawiedliwości niejednolita, to nie było podstaw do przypisania pozwanemu, że świadomie przekazał „fałszywe dane” służące za podstawę obliczenia wynagrodzenia.

Sąd Okręgowy, podzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji podkreślił, że po pewnych wahaniach, w piśmie z dnia 26 sierpnia 1993 r., Ministerstwo Sprawiedliwości przyjęło ostateczną interpretację § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14, według której wynagrodzenie prowizyjne za wykonanie przez komornika czynności polegającej na zajęciu wynagrodzenia za pracę, rachunków bankowych, wkładów oszczędnościowych i innych wierzytelności stanowi 2% opłat, nie więcej jednak niż jednokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sferze budżetowej za rok poprzedni. O powyższej interpretacji komornicy zostali zawiadomieni w dniu 17 września 1993 r. Mimo to pozwany nadal naliczał i pobierał prowizję w wysokości 25% pobranych opłat. Taki stan rzeczy trwał do września 1994 r. Zdaniem Sądu Okręgowego, nie jest trafny zarzut pozwanego, jakoby zarządzenie nr 14 z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagro-

dzania prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne nie obowiązywało, a to ze względu na jego wydanie przez odwołanego ministra. Z obowiązującej wówczas Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r. (utrzymanej w mocy ustawą z dnia 29 grudnia 1989 r., zmieniającą Konstytucję) oraz ustawy z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej wynikała bowiem zasada ciągłości władzy, oznaczająca uprawnienia ministra do wydawania zarządzeń aż do momentu powstania nowego rządu. Również fakt nieopublikowania wymienionego zarządzenia należy oceniać z punktu widzenia przepisów Konstytucji z dnia 22 lipca 1952 r. W latach 1993-94, których dotyczy spór, nie wszystkie akty prawne wymagały publikacji. W myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1991 r. w sprawie regulaminu pracy ministrów (M.P. Nr 7, poz. 47), normatywne akty prawne wydawane przez ministrów były ewidencjonowane w Urzędzie Rady Ministrów i rejestrowane w rejestrze przepisów resortowych prowadzonych przez Ministra Sprawiedliwości. Zgodnie z orzeczeniem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 9 listopada 1999 r. w sprawie ze skargi nr 26449/95, nawet nie publikowane zgodnie z krajowymi przepisami reguły uznaje się za obowiązujące, jeśli dostęp do nich jest wystarczający. W przedmiotowej sprawie fakt zapoznania się pozwanego z zarządzeniem nr 14 był niesporny. Ponadto Sąd Okręgowy podkreślił, że Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 26 października 1993 r., U. 15/92, nie stwierdził niezgodności § 1 ust. 3 zarządzenia z przepisem art. 1 Konstytucji, który formułuje zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Wreszcie Sąd Okręgowy podniósł, że pozwany nie zgłosił w postępowaniu przed Sądami obu instancji zarzutów zmierzających do wykazania, że szkoda po stronie powoda powstała z przyczyn od niego (tj. skarżącego) niezależnych (art. 124 KPC), zaś ciężar dowodu obciążał właśnie pozwanego (art. 3 KPC i art. 6 KC).

W kasacji od powyższego wyroku opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego pozwany wniósł o zmianę wyroków Sądów obu instancji i oddalenie powództwa wraz z zasądzeniem na rzecz skarżącego kosztów procesu za wszystkie instancje. W ocenie skarżącego, naruszenie prawa materialnego polegało na zastosowaniu do określania zasad wynagradzania komorników przepisów zarządzenia nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. oraz na błędnej ich interpretacji, a ponadto na niewłaściwym zastosowaniu art. 409 KC, polegającym na przyjęciu przez Sąd Okręgowy, że pozwany, zużywając uzyskane korzyści, powinien

liczyć się z obowiązkiem ich zwrotu. Przede wszystkim skarżący podtrzymał swój pogląd co do tego, że zarządzenie nr 14 narusza konstytucyjne prawo do sprawowania przez określoną osobę urzędu ministra po dymisji rządu spowodowanej uchwaleniem przez Sejm votum nieufności. Obowiązująca w 1992 r. Konstytucja z 1952 r. nie przewidywała możliwości powierzenia zdymisjonowanemu rządowi dalszego sprawowania obowiązków - aż do czasu powołania nowego rządu. Tak więc przeciwnie zapatrywanie Sądu Okręgowego było sprzeczne z ówczesną Konstytucją. Powierzenie zdymisjonowanemu rządowi sprawowania obowiązków do czasu powołania nowego rządu było możliwe tylko w przypadkach określonych w art. 64 pkt 1-3 Konstytucji z 1992 r., z których żaden nie wystąpił w dacie wydania zarządzenia nr 14.

Skarżący zaznaczył również, że zarządzenie nr 14 zostało wydane przy braku dla Ministra Pracy i Polityki Socjalnej delegacji ustawowej do określenia zasad wypłacania i wysokości stawek wynagrodzenia prowizyjnego komorników. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych w art. 21 upoważniła Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia zasad wynagradzania pracowników państwowych. Rada Ministrów nie skorzystała z tego uprawnienia, lecz przekazała je do wykonania Ministrowi Pracy i Polityki Socjalnej, i to w poszerzonym zakresie. Przekazała bowiem temu Ministrowi uprawnienie do ustalania nie tylko zasad wynagradzania (do czego jedynie sama była uprawniona), ale i wysokości wynagrodzenia (do czego w ogóle nie miała upoważnienia). Zatem nie można przyjąć, że Minister Pracy i Polityki Socjalnej uzyskał delegację do określania zasad i ustalania wysokości wynagrodzenia prowizyjnego komorników. Ponadto niedopuszczalne było uchylene aktu wyższej rangi, tj. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. dotyczącego wynagrodzenia prowizyjnego komorników, przez akt niższego rzędu, tj. zarządzenie nr 14 z dnia 17 czerwca 1992 r. W konsekwencji więc zarządzenie nr 14 nie powinno być uznawane za legalne, gdyż rażąco narusza Konstytucję.

Gdy chodzi o naruszenie art. 409 KC, to zdaniem skarżącego jest ono następstwem nietrafnego poglądu Sądu Okręgowego, że treść przepisu § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14 jest oczywista i jasna, podczas gdy brzmienie tego przepisu, jak i jego interpretacje dokonywane przez Ministerstwo Sprawiedliwości uzasadniają wniosek przeciwny. W związku z tym Sąd Okręgowy nie miał podstaw do przyjęcia, że pozwany wprowadzał do wykazów nierzetelne (sprzeczne z prawem) wpisy i dlatego też musiał się liczyć z obowiązkiem zwrotu pobranej części prowizji. Poza tym

powód nie wykazał, że pozwany nie zużył uzyskanych korzyści. Wobec tego trzeba było uznać, że obowiązek ich zwrotu wygaś.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Najdalej idący zarzut kasacji dotyczy przyjęcia przez Sąd Okręgowy za podstawę zaskarżonego wyroku przepisu § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne, które to zarządzenie ze względu na sprzeczny z Konstytucją z dnia 22 lipca 1952 r. sposób wydania nie powinno być uznane za legalne i uprawniające do stosowania jakichkolwiek sankcji wobec osób, których dotyczy. Braku legalności upatruje przy tym skarżący w wydaniu zarządzenia nr 14 przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej po dymisji ówczesnego Rządu spowodowanej uchwaleniem przez Sejm votum nieufności i w sytuacji, gdy Konstytucja z 1952 r. nie przewidywała możliwości powierzenia zdymisjonowanemu Rządowi sprawowania swych obowiązków do czasu powołania nowego rządu.

W tej kwestii należy zauważyć, że Konstytucja uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., nazwana ustawą zasadniczą Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, podlegała w okresie swego obowiązywania kilku nowelizacjom. Jedną z nich była nowelizacja dokonana ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 19, poz. 101). Polegała ona między innymi na skreśleniu przepisów art. 31 oraz art. 32, dodaniu Rozdziału 3a pod tytułem: „Prezydent Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”. W rozdziale tym znalazł się przepis art. 32f, który w ustępie 1 pkt 6 przewidywał uprawnienia Prezydenta do występowania z wnioskiem do Sejmu o powołanie lub odwołanie Prezesa Rady Ministrów, oraz przepis art. 37 ust. 1 stanowiący, że organem uprawnionym do powołania i odwołania Rady Ministrów lub poszczególnych jej członków jest Sejm, który podejmuje uchwały w tym przedmiocie na wniosek Prezesa Rady Ministrów przedstawiony po porozumieniu z Prezydentem. Przepisy te weszły w życie z dniem 8 kwietnia 1989 r. i obowiązywały do dnia 7 grudnia 1992 r. Obowiązywały zatem także w dniu 17 czerwca 1992 r., tj. w dniu wydania przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej zarządzenia nr 14 dotyczącego wynagrodzenia prowizyjnego komorników. Na ich podstawie Sejm Rzeczypospolitej Polskiej podjął dnia 5 czerwca 1992 r. uchwałę w sprawie odwołania Rady Ministrów (Dz.U. Nr 17, poz. 125). Treść tej uchwały jest następują-

ca: „Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, w związku ze zgłoszonym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a także zgłoszonym przez grupę posłów wnioskiem o odwołanie Rady Ministrów, na podstawie art. 32f ust. 1 pkt 6 oraz art. 37 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej odwołuje Radę Ministrów. Sejm powierza równocześnie Rządowi dalsze pełnienie obowiązków do czasu powołania Rady Ministrów w nowym składzie”.

W przedstawionym stanie prawnym niezasadny okazał się więc zarzut skarżącego, jakoby sposób wydania wymienionego zarządzenia naruszał przepisy Konstytucji, powodował jego nielegalność z tej przyczyny i sprawiał, że nie mogło być ono uznane za podstawę prawną rozstrzygnięcia. Należy przyznać rację skarżącemu, że ocena zgodności zarządzenia nr 14 z Konstytucją przeprowadzona przez Sąd Okręgowy powinna być odniesiona do przepisów konstytucyjnych obowiązujących w dacie wydania zarządzenia nr 14, ta zaś data była wcześniejsza niż dzień, w którym weszła w życie Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 84, poz. 426). Ustawa ta zaczęła bowiem obowiązywać od dnia 8 grudnia 1992 r. Jednak powyższe uchybienie Sądu drugiej instancji nie spowodowało błędnego rozstrzygnięcia, gdyż - jak wynika z wcześniejszych uwag - w dniu wydania zarządzenia nr 14 ówczesny Minister Pracy i Polityki Socjalnej był uprawniony do jego wydania. Poza tym skarżący, zarzucając Sądowi Okręgowemu niewskazanie przepisów Konstytucji mających - zdaniem tego Sądu - świadczyć o zgodności z nimi warunków wydania zarządzenia nr 14, sam nie przytoczył przepisów uzasadniających jego tezę o tym, że sposób wydania zarządzenia naruszał przepisy konstytucyjne. Natomiast pogląd wykluczający możliwość powierzenia zdymisjonowanemu rządowi sprawowania obowiązków do czasu powołania nowego rządu, wywiódł z art. 64 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r., która - na co sam zwrócił uwagę w kasacji - nie obowiązywała jeszcze w dniu wydania zarządzenia nr 14.

2. Nie mógł być również uznany za skuteczny zarzut wydania zarządzenia nr 14 przez ówczesnego Ministra Pracy i Polityki Socjalnej mimo jakoby braku po jego stronie upoważnienia do określenia zasad wypłacania i wysokości stawek wynagrodzenia prowizyjnego komorników. Komornicy są urzędnikami państwowymi - pracownikami sądów rejonowych, powołanymi do wykonywania czynności egzekucyjnych i innych czynności określonych w ustawach. Jednak ustawa z dnia 20 czerwca

1985 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 1990 r. Nr 23, poz. 138 ze zm.) nie uregulowała ich sytuacji prawnej, odsyłając w tym zakresie do odpowiednich unormowań zawartych w ustawie z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 214 ze zm.). Przepis art. 44 drugiej z wymienionych ustaw stanowi, że jej przepisy stosuje się do pracowników administracyjnych, pomocniczych, technicznych i obsługi Sądu Najwyższego i innych sądów, prokuratury, a także do kuratorów sądowych - ze zmianami wynikającymi z przepisów szczególnych. Zatem wymieniona ustawa - z zastrzeżeniem zawartym w końcowej części art. 44 - ma również zastosowanie do komorników sądowych będących pracownikami sądów. Ustawa ta w art. 21 ust. 3 upoważniła równocześnie Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia zasad wynagradzania i awansowania oraz wymaganych kwalifikacji w zakresie wykształcenia i praktyki zawodowej urzędników państwowych. Na podstawie powyższego przepisu, a także art. 44 i innych tej ustawy, Rada Ministrów wydała dnia 18 lutego 1989 r. rozporządzenie w sprawie zasad wynagradzania pracowników urzędów państwowych (Dz.U. Nr 8, poz. 50 ze zm.). Przepis § 1 ust. 1 rozporządzenia określił jego zakres podmiotowy, stanowiąc w pkt 3, że rozporządzenie stosuje się do pracowników administracyjnych, pomocniczych, technicznych i obsługi sądów powszechnych, państwowych biur notarialnych, kuratorów zawodowych oraz komorników - zwanych dalej „pracownikami”. Z kolei § 2 rozporządzenia ustalił tabelę miesięcznych stawek wynagrodzenia zasadniczego, tabelę stawek dodatku funkcyjnego, a także tabelę stanowisk, zaszeręgowań i kwalifikacji pracowników zatrudnionych w urzędach naczelnym, centralnym i terenowym organów administracji państwowej. Natomiast ustalenie tego rodzaju tabeli dla pracowników administracyjnych i innych sądów powszechnych oraz komorników Rada Ministrów przekazała Ministrowi Pracy i Polityki Socjalnej. Ponadto § 6 ust. 1 rozporządzenia przewidział dla pracowników nim objętych dodatek za prace wykonywane w warunkach szkodliwych lub uciążliwych dla zdrowia. Z wyrażen użytych w § 2 ust. 1 („ustala się”) oraz w § 6 ust. 1 („pracownikowi przysługuje”) wynika zarazem, że świadczenia określone w tych przepisach mają charakter obligatoryjny. W przeciwieństwie do nich, przepis § 6 ust. 3 postanowił, że pracownikom, do których stosuje się rozporządzenie, mogą być przyznane premie i nagrody związane z rodzajem wykonywanej pracy oraz wynagrodzenie prowizyjne za czynności egzekucyjne, których szczegółowe warunki przyznawania oraz wysokość określa - w myśl § 6 ust. 4 - Minister Pracy i Polityki Socjalnej. Trzeba

także zaznaczyć, że ustawodawca w art. 21 ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych określił kryteria ustalania wynagrodzenia pracowników, stanowiąc, że urzędnikowi państwowemu przysługuje wynagrodzenie zależne od zajmowanego stanowiska, posiadanych kwalifikacji zawodowych, jakości oraz stażu pracy, natomiast w art. 21 ust. 3 upoważnił Radę Ministrów do określenia (w drodze rozporządzenia) „zasad wynagradzania”, co przede wszystkim dotyczy wynagrodzenia zależnego od zajmowanego stanowiska, kwalifikacji, jakości oraz stażu pracy - czyli takiego, o jakim stanowi art. 21 ust. 1 ustawy. Tego też uprawnienia - wbrew pogładowi skarżącego - Rada Ministrów nie przekazała Ministrowi Pracy i Polityki Socjalnej, lecz sama w § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 18 lutego 1989 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników urzędów państwowych ustaliła tabelę miesięcznych stawek wynagrodzenia zasadniczego i tabelę stawek dodatku funkcyjnego wraz ze sposobem jego obliczenia, jak również w § 6 ust. 1 określiła zasady przyznawania dodatku za prace wykonywane w warunkach szkodliwych lub uciążliwych dla zdrowia, których wykaz zawarła w załączniku do wymienionego rozporządzenia.

Nie ulega wątpliwości, że składnikiem wynagrodzenia komornika jest także prowizja. Nie jest to jednak część wynagrodzenia zasadniczego, gdyż wynagrodzenie zasadnicze zostało ustalone w tabeli określającej miesięczne stawki tego wynagrodzenia. Zgodnie z § 36 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 1961 r. Nr 13, poz. 66 ze zm.), wynagrodzenie prowizyjne jest wynagrodzeniem dodatkowym, na którego wysokość ma wpływ wysokość opłat za czynności egzekucyjne pobranych przez komornika w danym miesiącu, stosownie do przepisów o taksie za czynności komorników. Zatem wynagrodzenie prowizyjne zależy od osobistego wkładu komornika i efektów jego pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2000 r., I PKN 469/99, OSNAPiUS 2001 nr 13, poz. 430). W § 6 ust. 4 rozporządzenia Rada Ministrów upoważniła Ministra Pracy i Polityki Socjalnej do określenia „szczegółowych warunków przyznawania nagród i premii oraz wynagrodzenia prowizyjnego, o których mowa w ust. 3, oraz ich wysokości”. Na podstawie tak zredagowanego przepisu można by więc wnioskować, że „zasadami wynagradzania”, o których stanowi art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych i do których określenia została upoważniona Rada Ministrów, zostało objęte prawo komornika do prowizji za czynności egzekucyjne. W takim wypadku należałoby uznać, że to uprawnienie Rada Ministrów wykorzystwała i wykonała, wydając rozporządzenie z dnia

18 lutego 1989 r. o wynagradzaniu pracowników urzędów państwowych (§ 6 ust. 3 pkt 2), natomiast jedynie szczegółowe warunki i wysokość wynagrodzenia prowizyjnego przekazała do określenia Ministrowi Pracy i Polityki Socjalnej (§ 6 ust. 4). W wyniku powyższego rozwiązania prawnego Minister ten, powołując się na § 6 ust. 4 przytoczonego rozporządzenia, wydał zarządzenie nr 14 w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne, w którego § 1 ust. 3 postanowił, że wynagrodzenie prowizyjne za wykonanie czynności polegającej na zajęciu wynagrodzenia za pracę, rachunków bankowych, rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych, wkładów oszczędnościowych, papierów wartościowych oraz innych wierzytelności pieniężnych i praw majątkowych stanowi 2% opłat, nie więcej niż jednokrotność przeciętnego wynagrodzenia w sferze budżetowej za rok poprzedni. Przed wejściem w życie powyższego zarządzenia, tj. przed dniem 1 lipca 1992 r., wynagrodzenie prowizyjne za czynności egzekucyjne wynosiło 40% opłat pobranych przez komornika, stosownie do przepisów o taksie za czynności komorników (§ 36 wskazanego wcześniej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach oraz § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie taksy za czynności komorników - Dz.U. Nr 62, poz. 204 ze zm.). W orzeczeniu z dnia 26 października 1993 r, U 15/92 (OTK 1993 nr 2, poz. 36), Trybunał Konstytucyjny, po zbadaniu zgodności § 1 ust. 3 (a także ust. 2, 4 i 5) zarządzenia nr 14 Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie wynagrodzenia prowizyjnego komorników sądowych za czynności egzekucyjne z wskazanymi we wniosku Stowarzyszenia Komorników Sądowych z siedzibą w Gorzowie Wlkp. przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Kodeksu pracy oraz ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych orzekł, że przepisy § 1 ust. 3 (a także ust. 2, 4 i 5) wymienionego zarządzenia nie są niezgodne z art. 1, art. 3, art. 6, art. 56 ust. 1 i art. 68 Konstytucji, z art. 13, art. 78 i art. 80 Kodeksu pracy oraz z art. 21 ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. W uzasadnieniu powyższego rozstrzygnięcia Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że: „Określając wynagrodzenie prowizyjne komorników sądowych za czynności egzekucyjne Minister PiPS nie był skrupowany w jakikolwiek sposób przez upoważnienie zawarte w § 6 ust. 4 rozporządzenia RM z dnia 18 lutego 1989 r.; miał bowiem określić szczegółowe warunki przyznawania wynagrodzenia prowizyjnego. Nie budzi wątpliwości, że zmieścił się w granicach upoważnienia. Minister PiPS zarówno określił ogólny sposób ustalania wynagrodzenia prowizyjnego, jak i pułapy

procentowe zależne od kwoty opłaty”. Aczkolwiek więc Trybunał Konstytucyjny nie odniósł się wprost do kwestii legalności zarządzenia nr 14 z uwagi na jego wydanie przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, to jednak pośrednio - ale wyraźnie - wypowiedział się na temat istnienia podstaw do wydania przez tego Ministra zarządzenia w granicach upoważnienia zawartego w § 6 ust. 4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wynagrodzenia pracowników urzędów państwowych.

3. Nie można także podzielić zarzutu zawartego w kasacji, przypisującego Sądowi Okręgowemu dokonanie błędnej wykładni § 1 ust. 3 zarządzenia nr 14 wskutek oceny, że jest to przepis „oczywisty, jasny i nie może być żadnej wątpliwości przy jego interpretacji”. Wskazany przepis jest częścią regulacji zawartej w § 1 zarządzenia i nabiera oczywistości w powiązaniu z treścią ust. 1. Przepis § 1 ust. 1 postanawia bowiem, że komornikowi sądowemu za dokonane czynności egzekucyjne przysługuje wynagrodzenie prowizyjne stanowiące część opłat pobranych przez niego stosownie do przepisów w sprawie taksy za czynności komorników. Natomiast § 1 ust. 3 przewiduje, że wynagrodzenie prowizyjne za wykonanie czynności określonej w tym przepisie stanowi 2% tych opłat, jednak nie więcej niż jednokrotność przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w sferze budżetowej w roku poprzednim. W związku z tym, po ostatecznej interpretacji tego przepisu przez Ministerstwo Sprawiedliwości przedstawionej w pismach z dnia 26 sierpnia 1993 r. i z dnia 23 października 1993 r., nie mogło już ulegać wątpliwości, że wynagrodzenie prowizyjne komorników za wykonanie czynności polegającej na zajęciu wynagrodzenia za pracę, rachunków bankowych, rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych, wkładów oszczędnościowych, papierów wartościowych oraz innych wierzytelności pieniężnych i praw majątkowych stanowi 2% pobranych opłat za każdą czynność w sprawie, nie więcej niż jednokrotność przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w sferze budżetowej w roku poprzednim.

4. Nie mógł być wreszcie uwzględniony zarzut naruszenia art. 409 KC. Przepis ten stanowi, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien się liczyć z obowiązkiem zwrotu. Norma zawarta w tym przepisie zakłada więc obecność dwóch niezbędnych elementów faktycznych: po pierwsze - istnienie po stronie zobowiązanego do zwrotu wzbogacenia w chwili zgłoszenia roszczenia o wydanie korzyści w naturze lub o zwrot jej wartości i po wtóre - istnienie po stronie wzbogaconego w chwili wy-

zbywania się lub zużywania korzyści powinnośi przewidywania obowiązku jej zwrotu. W tym jednak aspekcie sprawa nie była rozpoznawana przez żaden z Sądów. Pozwany bowiem w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji nie powoływał się na to, że zużył nienależnie pobraną część wynagrodzenia prowizyjnego i wskutek tego nie jest już wzbogacony. Także w apelacji nie zgłosił przeciw roszczeniu powoda zarzutu wywiedzonego z art. 409 KC. W związku z tym nie ma w sprawie żadnych ustaleń w tym zakresie i nie ma ponadto zarzutu naruszenia przepisów postępowania. W tej sytuacji Sąd Najwyższy nie mógł uznać, że zarzut naruszenia prawa materialnego - art. 409 KC był zasadny.

Biorąc przytoczone względy pod uwagę, Sąd Najwyższy orzekł o oddaleniu kasacji (art. 393¹² KPC).

=====